

nr. 529, 20

DISSERTATIO
DE

Pa
6

ORNAMENTIS
BIBLIOTHECARUM,

VETERUM ET RECENTIORUM,

QVA
ILLUSTRISSIMA

PATRIAE LUMINA ET

NUMINA,

CELSISSIMOS

COMITES AC DOMINOS,

DOMINOS SUOS GRATIOSISSIMOS;

INSIGNIA UTRIVSQUE REIPUBLICAE

DECORA ET ORNAMENTA,

MAXIME VENERABILES

DNN. INSPECTORES;

RELIVOSQUE VIROS CUJUSVIS ORDINIS ERUDITOS,

AD ORATIONEM VALEDICTORIAM

DE REGNO JESU CHRISTI POTENTISSIMO,

INDOLE MORIBUSQUE ORNATISSIMI ADOLESCENTIS,

JOHANNIS GOTTLIEB BOHNII, Lipsiensis,

Ad Diem XXVIII. Maji, cl. lcc CX.

B. C. D.

habendam.

Quâ par est observantiâ & humanitate

INVITAT

M. GEORGIUS LUDOVICUS

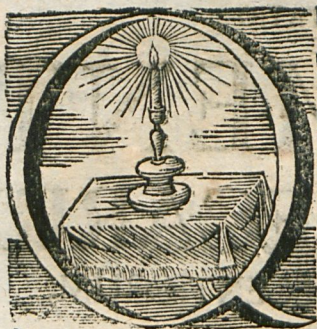
Goldner /

ILLUSTRIS RUTHENEI RECTOR.

Gerae, Literjs VVertherlanis.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(8AALE)

Uemadmodum veteres sapien-
tes multum impenderunt operae ac
studii, ut locis istis, ex quibus singu-
larem quandam vel voluptatem ca-
pere licuit, vel utilitatem, variis orna-
mentis majorem conciliarent splen-
dorem ac dignitatem: ita hoc quo-
que egerunt sedulo, ut BIBLIOTHE-
CAE, quas vel in publicos, vel priva-
tos adornarunt usus, ornamentis loco
dignis, & in his praecipue virtute ac doctrina nobilium Viro-
rum statuis. simulacris & imaginibus praefulgerent. Primum
hujus moris auctorem Romani sibi vindicare volunt, ne omnia
bella ad Graecos referantur. Primum enim qui Romae Biblio-
thecas imaginibus exornarit, Asinium fuisse Pollionem antiqui
memorant Scriptores. Sic enim Plinius Major Hist. Nat. L. XXXV.
c. 2. *Nullum majus felicitatis specimen arbitror. quam semper omnes
scire cupere, qualis fuerit aliquis. Asinii Pollionis hoc Romae inven-
tum, qui primus Bibliothecam dicando, ingenia hominum rem publicam
fecit. An priores coeperint Alexandriae & Pergami Reges, qui Biblio-
thecas magno certamine instituere, non facile dixerim. Hujus se-
quitur vestigia Alexander ab Alexandro, L. II. Genial. Dierum
c. 30. p. 527. Romae, inquit, Asinius Pollio vatum libris conservandis
Bibliothecam dicavit primus, in qua M. Varronis imaginem adhuc vi-
ventis, pro cumulo magnae gloriae posuisse fertur. Sicut Victorino
ob doctrinae magnitudinem viventi statuam populus in foro posuit.
Hujus exemplum postea, uti in re nova fieri solet, imitati sunt
alii, atque vivis etiam, ingenii laude florentibus viris idem ho-
noris exhibuerunt genus. Sic enim Justus Lipsius cum in Syn-
tagmate de Bibliothecis c. IX. illud Asinii Pollionis recensuisset
institutum, pergit: *Quod tamen & aliis postea, indulgentia, aut ju-
dicio, datum video: & nominatim Martiali Poetae qui gloriatur,
quod Stertinius imaginem ejus ponere in Bibliotheca sua voluerit. Et
haec ipse Martialis in epistolio ad Turanium scripto testatur:
Hoc mi Turani, frater carissime, Epigramma, quod extra ordinem pa-
ginarum est, ad Stertinium clarissimum Virum scripsimus, qui imaginem
meam**

meam ponere in Bibliotheca sua voluit. Sed plerumque hoc honoris genus contigit mortuis, & quos, ut Lipsius loquitur, fama consensus jam sacrasset. Tradit hoc disertè Plinius, qui etiam viventium, & nominatim Varronis imaginem, in Bibliotheca, quae prima in urbe publicata erat, positam fuisse ab Asinio illo, memorat, L. VII. c. 30. De mortuorum verò imaginibus refert sequentia: *Non est praetereundum & novitium inventum, siquidem non solum ex auro argenteo, aut certè ex aere dicantur illi, quorum IMMORTALES ANIMAE in iisdem locis loquuntur, quinimò etiam quae non sunt, finguntur, pariuntq; desideria non traditi vultus.* Atque hoc magna exemplorum confirmare nube liceret. Sane ipsi etiam Imperatores hanc approbarunt consuetudinem & sectati sunt. De Tiberio Nerone Caesare id refert Tranquillus c. LXX, in vita ejus: *Fecit & Graeca Poëmata, imitatus Euphorionem & Rhianum, & Parthenium: quibus Poëtis admodum delectatus, scripta eorum & imagines publicis bibliothecis inter veteres & praecipuos auctores dedicavit: & ob hoc pleriq; eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt.* De aliis verò claris viris hujus moris observantissimis multò plura passim prostant exempla. Inprimis autem hujus ritus diligenter in scriptis suis rationem habuisse Plinius, observamus. Ex Majori supra jam adducta sunt testimonia: nunc Plinium Coecilium secundum quoque audiemus. Hic in Epist. 7. L. III. ad Caninium suum de Silio Italico defuncto, inter alia & haec honoris ergò perscribit: *Erat Φιλόκαλος, usq; ad emacitatis reprehensionem. Plures iisdem in locis villas possidebat, adamatisq; novis, priores negligebat. Multum ubiq; librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur. Vergilii ante omnes, cujus natalem religiosus, quam suum, celebrabat; Neapoli maximè, ubi monumentum ejus adire, ut templum solebat.* Et Epist. 28. L. IV. Iululentius veterum hac in re describit studium: *Herennius Severus, Vir doctissimus, magni aestimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelii Nepotis & Titi Casii: petiuntq; si sunt istic, ut esse credibile est, exscribendas pingendasq; delegem.* Namque adeò studiosi hujusce fuerunt rei, ut aliorum imagines, ubi tales revera esse constabat, aut verò videbatur simile, exscriptas accuratè depictasque sibi compararent. Atque hanc ad operam pictorem quemque pe-

ritissimum diligentissimumque elegerunt. Id quod ex illa ipsa epistola licet colligere, quando ita Plinius pergit: *Quam curam tibi potissimum injungo. Peto autem ut pictorem quam diligentissimum adsumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex vero, tum longè difficillima est imitationis imitatio: A qua, rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem, sinas aberrare.* Sidonii Statuam in bibliotheca fuisse ornamenti loco positam versus testantur sequentes:

*Cum meis poni statuam perennem
Nerva Trajanus titulis videret,
Inter auctores utriusque fixam
Bibliothecae.*

Jam Imperatorum quoque Statuas in bibliothecis fuisse erectas Vopiscus auctor est de Numeriano scribens: *Hujus ratio tantum habuisse fertur eloquentiae, ut illi statua, non quasi Caesari, sed quasi Rhetori decerneretur, ponenda in bibliotheca Ulpia, cui subscriptum est: NUMERIANO. CAESARI. ORATORI. TEMPORIBUS, SUI. POTENTISSIMO.* Atque hinc procul dubio factum est, ut recentiora etiam tempora Bibliothecas publicas suavissimis pariter ac utilissimis hujus generis ornamentis curarint illustrandas. Nam sive in Italia, sive Gallia, sive Germania, sive aliis christiani orbis regionibus bibliothecas adeas & perlustres benè instructas, ejusmodi ornatus & oculiferia non sine voluptate & admiratione invenias atque observes. Nimis foret prolixum, omnia quae huic inserviant instituto, adducere; nec spatii capit angustia, quae integrum facile conficere librum possent. Quare pauca saltem ex ingenti copia afferemus in medium, ad auctores illos, qui hoc de argumento consuli possunt, simul provocari. Quibus imaginibus bibliotheca, quae Romae floret, Vaticana sit conspicua. Jo. Mabillonii & Michaelis Germaini Museum exponit Italicum Tom. I. p. II. Huc etiam pertinent, quae illius in laudem Monsieur le Gallois in Tractatu des Plus belles Bibliothèques de L' Europe avert p. 122, sq. In Mediolanensi bibliotheca, quae Ambrosiana, à civitatis Patrono, appellatur, selectas clarissimorum Virorum imagines conspici, Paulus Boscha, qui de ea V. Libros conscripsit, sedulò annotavit. Picta doctrinae & virtutis ornamenta Helmstadiensis Bibliothecae sistit

fit inſigne illius Academiae Ornamentum, Hermannus von der
Hardt / in Oratione, quae Memorabilia Rudolpheae novae
Helmſtadienſis bibliothecae inſcripſit. Academiae Jenenſem
imaginibus Fundatorum Sereniſſimorum, filiorumque Bernhar-
di & Friderici ex ſerico aſſabre conſectis & aureis limbis diſtin-
ctis, à Sereniſſimi Ducis Wilhelmi liberalitate condecoratam eſſe,
Caſpar Sagittarius, in Oratione de bibliotheca Jenenſi praedicat.
De Academiae Lipſienſis, quae Paulina vocatur, Ornamentis &
clarorum, quibus emicat virorum imaginibus, egit inter alia
magnum illius decus, L. Joachimus Fellerus, in Oratione de Bi-
bliothecae Paulinae origine & incrementis, atque recensuit ex
illis inprimis Moſellani, Camerarii, Friderichi, Mulleri, & cujus
ampliſſima Bibliotheca publicis Academiae ſumtibus comparata
in eamque translata eſt, magni illius & incomparabilis Theolo-
gi, quem merito Solem Theologorum cognominare poſſumus,
Johannis Hülfemanni, imagines, ac hanc quoque Inſcriptionem
imagini Hülfemannianae inter ipſos libros Hülfemannianos con-
ſtitutae annexam exhibuit à Poëta non infelici compoſitam:

*Haec ſunt ora Johannis Hülfemanni,
Haec eſt Bibliotheca, quam reliquit,
Almae ſumtibus huc reſpoſta noſtrae
Scherzero moderante ſcepta. Mirum
Quos tot pulpita vix tenere libros
Poſunt, ingenium unius tenebar.*

Plura qui deſiderat, evolvat Iſaacum Voſſium de quatuor artibus
popularibus, p. 89. 90. Illuſtrem Ezechielem Spanhemium de
praefantia & uſu Numiſmatum antiquorum Diſſert. I, p. 36. Jo-
achimum Jo. Maderum in Lib. VII. de Biblioth. Edmundum Fri-
gelium de Statu Doctorum in Biblioth. Lohmayerum de Biblio-
thecis, Dan. Quil. Molleri eruditiffimam Diſſertat. de Bibliothecis
M. Chriſtophori Gothofredi Barthii, Diſſert. de Imaginibus
Veterum in Bibliothecis vel alibi poſitis. Ecquem verò in ſinem
ejuſmodi ornamenta à priſco aequae ac recentiori aevo Bibliothe-
cis illata putabimus & dedicata? Tantum ſanè abeſt, ut ſplendori
ſolum augendo, & capiendis ſpectatorum oculis animisque ea
ſint adjuncta librorum apparatus: ut potius illi, qui bibliothecae
viſitant, luſtrant, vel in iisdem crebro verſantur, ex ipſo vul-

tu tantorum virorum animi vim & virtutes cognoscant, cogni-
tam colant, atque ipsorum aspectu non dilectentur modo, sed
etiam excitentur, ut suo quisque loco ac modo, eos quos ve-
neratur, sequatur ac etiam aemuletur. De voluptate, quae ex
aspectu harum imaginum, & memoria in animo hominis non
bardi ac barbari profus, oritur haud vulgaris, J. Lipsius loco su-
pra citato ita sentit: *Nonne pulchrum & suave oculis ac cogitationi
fuit? Natura irabimur ad simulacra & effigies magnorum virorum
noscendas, & illa corpora sive hospitia, quibus coelestis se animus inclu-
sit; ecce hic erant. Homeri, Hippocratis, Aristotelis, Pindari, Virgilii,
Ciceronis & alia scripta videres, aut liberes oculis: una etiam imagi-
nem scriptoris adjunxam.* De veneratione virtutis & meritorum
Seneca testis est locupletissimus. De se ipso enim ita: *Veneror
inquit, inventa sapientiae inventoresq.* Et mox de iisdem: *Suffi-
ciendi sunt, & ritu Deorum (illo quidem iudice) colendi. Quidni
ego ignorum virorum, & imagines habeam, incitamenta animi, & na-
tales celebrem? Quidni illos honoris causa semper appellem? quam ve-
nerationem praeceptoribus meis debeo, eandem illis praeceptoribus ge-
neris humani, à quibus tanti boni initia fluxerunt. Si consulem videro, aut
praetorem, omnia, quibus honor haberi solet, faciam: equo desiliam, ca-
put aperiam, semita cedam. Quid ergo? M. Catonem utrumq; &
Loelium sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem Cleanthemq;
in animum meum sine dignatione recipiam? Ego verò illos veneror, &
tantis nominibus semper assurgo.* De aemulatione denique hone-
storum generosorumque animorum quis quaeso dubitet? Hi
enim dum intuentur clarissimorum virorum imagines, accen-
duntur ad majus laudis studium, impellunturque occulta qua-
dam vi, ut paria cum illis moliantur, suscipiant, faciant. Ni-
hilo itaque minus Thucydidem Herodoti gloria ad scribendas
Historias laudemque ex eo studii genere petendam esse inflam-
matum existimandum est, quam Miltiadis trophaeis excitatum
Themistoclem; aut Caesarem, animadversa Gadibus apud Her-
culis templum magni Alexandri imagine, ad res maximas ge-
rendas exstimulatum. Omnino tam ad nostra haec mansuetio-
rum artium studia, quam ad res bellicas pertinent, quae de ardore
virtutum in generoso excitando pectore Sallustius scribit: *Saepe
audivi Q. Maximum. P. Scipionem, praeterea civitatis nostrae prae-
cla-*

claros viros, solitos ita dicere, quum majorum imagines intuerentur, vehementissime sibi animum ad virtutem accendi. Scilicet non ceram illam, neque figuram tantam vim in sese habere; sed memoria rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere; neque prius sedari, quam virtus eorum famam atque gloriam adaequaverit. Atque hoc permovit facile prudentes viros, ut imagines & picturas non bibliothecarum duntaxat ornamentum, sed partem primam ac ferè nobiliorem esse existimarent. Singulae enim virorum illustrium effigies, peculiares, compendiosae, & spectatu per jucundae sunt bibliothecae. Frons oculique magnorum virorum, brevis & angusta oris idea augustae & proluxae sunt historiae, belli virtutis, & doctrinae indices, oracula apertissima, animi ac spiritus indicia manifesta, & genii simulacra per amoena. Ex horum oculis plus interdum uno momento cum voluptate discas, quam integro anno ex toto legas volumine. Ita censet de his ornamentis Hermannus von der Zardt/ in oratione supra citata. Videatur quoque Christophori Heidemanni Oratio de Bibliotheca Julia. Hic egregius finis, hic insignis fructus est ornamentorum bibliothecarum! Atque haec praefari libuit, antequam vitae studiorumque testimonium, more recepto, impertiremur Juveni, indole moribusque ornatissimo, JOHANNI GOTTLIEB BOHNIO, Lipsiensi, Commensali & Inquilino nostro per dilecto, quem si magni Avi, B. D. Hülsemanni, atque celeberrimi Parentis, insignium literati orbis Ornamentorum sequetur vestigia, atque quod ingressus hic est virtutis & optimorum studiorum iter porro ita calcabit, eximium aliquando familiae suae ornamentum futurum esse speramus atque ominamur. Venit ille in hanc illustrem literarum ac liberalium artium officinam anno c1o 1800. die 17. Junii, à Parente providentissimo, Viro Magnifico, Nobilissimo atque Excellentissimo DN. D. JOHANNNE BOHNIO, in Academia Lipsiensi Therapeutices P. P, longe celeberrimo, Republicae Physico excellenter merito, Academiae Decemviro & Collegii utriusque Principum Collegiato gravissimo, Patrono nostro benignissimo atque summoperè observando, disciplinae nostrae atque institutioni traditus. Ut igitur tam carum pignus promti suscepimus: ita nulli pepercimus operae atque curae, ut spei atque votis Nobilissimorum Parentum fieret satis, atque aded animus filii virtutibus.

Q. 11a 6

x 320 5071

tibus perinde ac disciplinis egregiis poliretur magis magisque atque exornaretur. Hinc publice privatimque artes in primis, quas humaniores vocamus, cum reliquis ei tradidimus, atque auctores optimae notae, Latinosque Graecosque accuratè interpretati utriusque eruditae linguae notitia solidiori imbuendum curavimus. Quos ille etiam diurna nocturnaque versavit diligenter manu, atque resolvendo, vertendo, imitando, excerpando verborum rerumque copiam ad usum transtulit, & facultatem dicendi aequè ac scribendi sibi comparavit, profectusque speciminibus publicis non sine Auditorum benevolo applausu, declaravit. Vita ejus suavissimis moribus, modestia in primis & humanitate decorata fuit: Pietatem Deo, tam domi quotidie, quam in aede sacra orando & sacros auscultando annotandoque sermones, obsequium & reverentiam gratasque mentis studium praeceptoribus comprobavit, eorumque monitis non reluctatus est temerè; sed patientes illis promptasque praebuit aures, nutus etiam illorum reveritus. Quae omnia uti bona testamur fide; ita quoque optima jam pace Eum è nostro in nobilissimorum parentum sinum dimittimus, Deum precati, ut porro vires corporis ejus aequè ac animi conservet, roboret, augeat, atque studiorum Academicorum exoptatissima incrementa indulgeat, econtra impedimenta omnia avertat, ut virtutes majorum feliciter & inoffenso pede imitatus, Patriae aliquando utilis idoneusque civis, & sacri praefertim ordinis non postremum evadat ornamentum. Ad diem XXVIII. Maji, hora X. ^{ante} meridiana Oratione latina de Regno Jesu Christi omnium potentissimo, in quod post ascensionem ingressus est, habita, pietatem suam, quibus debet exsolvet, & ultimum nostris Musis dicit Vale. Ut igitur ILLUSTRISSIMI COMITES AC DOMINI, DOMINI NOSTRI GRATIOSISSIMI, ut MAXIME VENERABILES DNN. EPHORI, UT RELIQUI OMNIUM ORDINUM NOBILISSIMI AMPLISSIMIQUE VIRI perclementer ac benevolè auscultare quoque ultima dicturum vice dignentur, eo, quo decet modo, h. e. humillimè, observantissimè ac peramanter rogitamus. *Λόγον περὶ περιηγητικὸν* habebit Job. Caspar Jentschius, Guberna. Lusatus. P. P. Dom, Rogate, d. XXV. Maji, A. R. O. clo lbc CX.

VD 18

mi

Inches
Centimetres

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Farbkarte #13

B.I.G.

DISSERTATIO
DE
AUMENTIS
OTHECARUM,
 IM ET REGENTIORUM,
 QVA
LUSTRISSIMA
AE LUMINA ET
NUMINA,
CELSISSIMOS
S AC DOMINOS,
 OS SUOS GRATIOSISSIMOS;
 TRIUSQVE REIPUBLICAE
 ORA ET ORNAMENTA,
MAXIME VENERABILES
NSPECTORES;
 ROS CUJUSVIS ORDINIS ERUDITOS,
NEM VALEDICTORIAM
 UI CHRISTI POTENTISSIMO,
 ISQVE ORNATISSIMI ADOLESCENTIS,
TTLIEB BOHNII, Lipsiensis;
 n XXVIII. Maji, cl. lxx. CX.
 B. C. D.
 habendam,
 e est observantia & humanitate
 INVITAT
S LUDOVICUS Goldner /
 FRIS RUTHENEI RECTOR.
 e, Literis VVertherlanis.

IIa
6

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(SAALE)